

Peculiarities of Digital Governance Development under Martial Law

UDC: 35:004.77

DOI: <https://doi.org/10.15421/152449>**Skliar Ihor**Ph.D. Student, <https://orcid.org/0000-0001-9356-6465>, skliar.i.v@nmu.one*Dnipro University of Technology (Dnipro, Ukraine)*

Abstract

Relevance. The martial law introduced in Ukraine due to a full-scale invasion has radically changed the lives of both citizens and institutions. Given the relevance of current conditions and the lack of experience to study or follow, the research of the development of digital governance in conditions of martial law is a relevant topic for the scientific research.

The purpose of this article is to study the course of the development of digital governance in Ukraine under conditions of a full-scale invasion, to identify success factors and potential growth points.

Results. It was found that since the beginning of the martial law regime, there has been a certain regression in the development of digital governance due to restrictions on the use of existing digital services, as well as a shift in the concept from satisfying interests to the need of ensuring security in the first place. It was determined that digitalization has become one of the tools for overcoming the crisis in the social and economic spheres caused by a full-scale invasion. It is proven that the use of the technical capabilities of "Diia" for the registration of internally displaced persons (IDPs) and the provision of appropriate assistance to them and other categories of victims of hostilities made it possible to prevent the collapse of the public administration infrastructure and reduce the level of socio-economic shocks of Ukrainian citizens. At the same time, it was found that ensuring the targeting of assistance, increasing the level of digital literacy and accessibility of the necessary infrastructure are points of further development for the relevant programs. It is emphasized that the transition to electronic document management in wartime is not only a tool for increasing efficiency and reducing costs, but also ensures the security and continuity of public administration processes and services.

Conclusions. The full-scale invasion led to unprecedented losses and shocks in people's lives, infrastructure, economic and social spheres. However, it did not change the general direction of the development of digital governance but even accelerated it. The "Diia" portal became a super application during the period of martial law, contributing to a more effective performance of state functions. Moreover, elements of digitalization in the traditionalist military sphere have a positive impact on national security.

Keywords: digitalization, public management, digital governance, digital transformation, Diia, war in Ukraine, martial law

Особливості розвитку цифрового врядування в умовах воєнного стану

Скляр Ігор*Національний технічний університет «Дніпровська політехніка» (Дніпро, Україна)*

Анотація

Актуальність. Введений в Україні воєнний стан через повномасштабне вторгнення докорінно змінив життя як громадян, так й інституцій. Враховуючи актуальність поточних умов й відсутність досвіду для вивчення чи наслідування дослідження розвитку цифрового врядування в умовах правового режиму воєнного стану є актуальним питанням наукового пошуку.

Метою статті є дослідження перебігу розвитку цифрового врядування в Україні в умовах повномасштабного вторгнення, визначення факторів успіху й потенційних точок зростання.

Результати. Було виявлено, що з початку дії режиму воєнного стану відбувся певний регрес у розвитку цифрового врядування через обмеження використання вже наявних цифрових послуг, а також зсув концепції із задоволення інтересів й потреб на забезпечення в першу чергу безпеки. Визначено, що цифровізація стала одним із інструментів подолання кризи в соціальній та економічній сферах, спричиненої повномасштабним вторгненням. Доведено, що використання технічних можливостей «Дії» для реєстрації внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та надання відповідної допомоги їм та іншим категоріям постраждалих від бойових дій дозволило не допустити колапсу публічноуправлінської інфраструктури й зменшити рівень соціально-економічних шоків для громадян України. Водночас було виявлено, що забезпечення адресності допомоги, підвищення рівня цифрової грамотності й доступності необхідної інфраструктури є точками подальшого розвитку для відповідних програм.

Висновки. Повномасштабне вторгнення призвело до безпрецедентних втрат й потрясінь у життях людей, інфраструктурі, економічній й соціальних сферах, але в той же час війна не змінила загального напрямку розвитку цифрового врядування, а навіть пришвидшила його. Портал «Дія» саме в період воєнного стану став супердодатком, що сприяє ефективнішому виконанню функцій держави, а елементи цифровізації в традиціоналістичній військовій сфері мають позитивний вплив на національну безпеку.

Ключові слова: цифровізація, публічне управління, цифрове врядування, цифрова трансформація, Дія, війна в Україні, воєнний стан

Стаття надійшла / Article arrived: 26.10.2024

Схвалено до друку / Accepted: 19.12.2024

Вступ.

Цифровізація публічного управління на сьогодні є стабільним й беззаперечним трендом його розвитку як науки, так і сфери реалізації потреб, прав й обов'язків громадян, спільнот і держави. Відповідно дослідження питання стану й розвитку цифрового врядування є актуальним питанням наукового пошуку науковців всієї земної кулі.

На сьогоднішній день Україна знаходиться в умовах воєнного стану, що безперечно впливає на всі сфери життя суспільства, що в свою чергу з одного боку створює певні обмеження, а з іншого можливості для життєдіяльності й розвитку індивідів в частковому випадку й держави в цілому. Актуальність даної теми обґрунтовується тим фактом, що умови в яких наразі перебуває українська держава є певним чином унікальними – військові конфлікти схожого масштабу в Європі відбувались ще в минулому столітті, коли публічне управління перебувало в абсолютно іншому стані розвитку, а цифровізація була більше сферою футурологів, аніж науковців.

Виходячи з цього, **метою** підготовки цієї статті є дослідження перебігу розвитку цифрового врядування в Україні в умовах повномасштабного вторгнення, визначення факторів успіху й потенційних точок зростання.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. В першу чергу слід зазначити, що питання цифровізації публічного управління й розвитку цифрового врядування в загальному є вже широко дослідженим як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями. В цьому контексті можемо виділити роботи В. Куйбіди (2018) та М. Міхровської (2020), як базові для визначення сутності цифрового врядування.

Проведений аналіз наявних робіт дозволяє стверджувати, що питання функціонування сфери публічного управління в умовах воєнного стану є недостатньо дослідженим за межами українського наукового середовища, в наявних роботах досліджується більше історичний контекст функціонування державних інституцій під час світових війн, що мали місце у XX столітті. Вважаємо це логічним результатом того, що умови в яких перебуває зараз українська держава є нетиповими для більшості інших суспільств у світі. Натомість в середовищі вітчизняних дослідників ця тема знаходить обмежене, але впевнене місце. (Руденко et al., 2024) розглядають в своїй роботі в загальному вплив цифрової трансформації на питання безпеки, що виходить на перше місце в час війни.

Н. Filipchuk (2023), К. Ihnatenko та S. Sadzaglishvili (2023), М. Белікова (2022)

роблять фокус на аналізі однієї з основної проблеми, породженої вторгненням – вимушено переміщені особи (ВПО) й як цифровізація впливає на пом'якшення цього негативного соціального явища. Також як виклик нової реальності досліджується питання балансу відкритості реєстрів даних й національної безпеки (Белікова, 2022).

Результати досліджень.

24 лютого 2022 р. Україна зазнала широкомасштабної збройної агресії з боку рф. Війна стала каталізатором наймасштабнішої зтяжної кризи, яка має вплив як на громадян (як індивідів), так і на організації приватного й публічного секторів. Здобутий досвід показав, що не дивлячись на смертність та жахливість війни як самого явища, розвиток певних явищ та процесів продовжується, а в деяких сферах навіть інтенсифікується через потужний вплив зовнішнього середовища. На нашу думку, до одного з таких процесів можна віднести розвиток цифрового врядування.

Насамперед вважаємо за необхідне окреслити загальні умови функціонування сфери публічного управління в цей період. В день початку вторгнення указом Президента України було введено правовий режим воєнного стану по всій території України, який передбачає запровадження й здійснення заходів, що передбачені Законом України «Про правовий режим воєнного стану» й обмеження певних конституційних прав громадян та юридичних осіб. З основних особливостей можемо виділити утворення тимчасових державних органів – військових адміністрацій, а також обмеження прав громадян на вільне пересування, таємниці спілкування, вільного вираження своїх поглядів й думок, обмеження публічної інформації. Таким чином режим воєнного стану передбачає розширення повноважень певних державних органів з відповідним обмеженням прав і свобод громадян.

Незважаючи на те, що термін «цифрове врядування» на сьогодні є вже доволі сталим й широко дослідженим як у вітчизняних, так й міжнародних наукових колах, в умовах воєнного стану потребує певного переосмислення. Наприклад, на думку М. Міхровської цифрове врядування є способом організації публічного управління за допомогою цифрових технологій, основна мета якого задоволення прав, свобод та інтересів людини й громадянина на всіх рівнях взаємодії з державою (Міхровська, 2020). В. Куйбіда визначає, що цифрове врядування – це сервісно орієнтована організація функціонування системи публічного врядування (управління) на основі цифрових технологій (Куйбіда та ін.,

2018). Можемо прослідкувати, що ці визначення, що були зроблені в довоєнний період, в своїй основі спираються на те, що держава є постачальником сервісу для покращення якості життя громадян шляхом розвитку цифровізації.

Широкомасштабне вторгнення докорінно змінило баланс між функціями держави: головною наразі є функція забезпечення безпеки країни в цілому та громадян в частковому, що в свою чергу вимагає поступок й обмежень в питанні прав, свобод й відповідно задоволення певних потреб. В той же час, вважаємо зазначенні визначення все ще актуальними з точки зору формулювань, необхідним є врахування правових обмежень накладених режимом воєнного стану, що дещо звужує можливості цифрового врядування в цей особливий період.

Вагомим здобутком від переходу до цифрового врядування є підвищення рівня доступності публічної інформації й швидкості її обігу. З введенням режиму воєнного стану доступ до більшості державних реєстрів був суттєво обмежений, що в свою чергу призвело до фактично блокування певних видів діяльності, як от, наприклад, купівля-продаж нерухомості. Згодом були зроблені певні послаблення та впроваджені додаткові умови для доступу

та оперування інформацією, що забезпечили відновлення операцій, що потребують доступу до реєстрів (Белікова, 2022).

Але в той же час можемо стверджувати, що в загальному сенсі рівень публічної доступності інформації зменшився. Повномасштабне вторгнення загостило питання безпеки, адже в поточних умовах інформація з певних реєстрів (наприклад, Єдиного реєстру судових рішень) може бути використана ворогом як інструмент задля завдання шкоди конкретним громадянам й державі. З іншого боку закриття реєстрів зменшує рівень транспарентності й відповідно підвищує корупційні ризики, тому в даному питанні вважаємо життєво важливим забезпечення балансу доступності даних, що забезпечує й безпеку, й достатній рівень публічного контролю з боку громадськості.

Війна спричинила найбільш масштабну міграційну кризу в історії української держави. Згідно даних Міжнародної організації з міграції станом на листопад 2024 р. 3.6 млн. українців є вимушено переміщеними особами (ВПО) всередині країни та 6.8 млн. осіб є біженцями, що покинули Україну через війну. На самому початку вторгнення кількість ВПО за оцінками становила майже 8 млн. осіб (див. рис. 1).

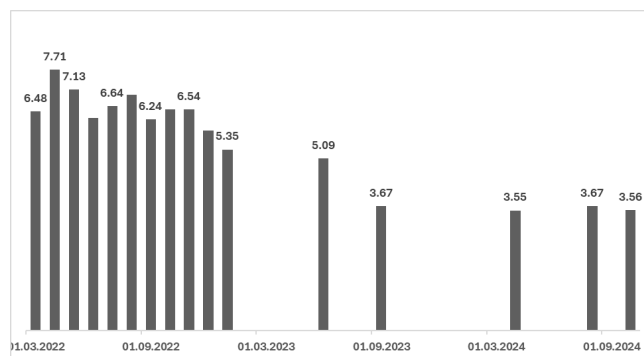

Рис 1. Динаміка кількості внутрішньо переміщених осіб (складено автором на основі (Displacement Tracking Matrix, б. д.)

Вважаємо за необхідне зазначити, що загалом ВПО в Україні як соціальне явище було присутнє з 2014 р., але з початком повномасштабного вторгнення у 2022 р. набуло дійсно неймовірного масштабу. Взяти на відповідний облік й надати допомогу такій кількості осіб в короткий проміжок часу аналоговими методами є важкою задачею, майже неможливою. Тому український уряд на чолі з Міністерством цифрової трансформації прийняв рішення організувати відповідну допомогу постраждалим від військової агресії за допомогою порталу «Дія», враховуючи її широке розповсюдження серед населення. Наразі «Дія» дозволяє оформити статус ВПО за допомогою мобільного застосунку,

без необхідності фізично відвідувати державні структури, а також отримати відповідну грошову допомогу від держави.

Перша програма грошової допомоги постраждалим від військової агресії рф у розмірі 6.5 тис. грн. «Підтримка» була запущена вже 8 березня 2022 р. (12 днів після початку вторгнення). Станом на 31 вересня 2023 р. було виконано 4.7 млн. заявок на суму 30.9 млрд. грн. (Opendatabot, 2023). Вважаємо це позитивним прикладом використання вже наявної цифрової інфраструктури для надання соціального захисту з боку держави у короткі терміни.

З іншого боку реалізація цієї програми виявила доволі серйозну проблему забезпечення

адресності – того, що допомогу отримують саме ті, хто має на це право. Зазначена програма була направлена на осіб, що втратили свій дохід внаслідок проведення. Згідно даних (Opendatabot, 2023) 60 тис. українців отримали по 6.5 тис. грн. не маючи на це підстав, з них 14.5 тис. – бюджетники, які не втрачали свого доходу.

Частина неправомірно отриманих коштів за програмою «єДопомога» врешті-решт була повернена до державного бюджету. Але в загальному сенсі вважаємо, що ця ситуація ілюструє проблему часткової неефективності надання допомоги за допомогою електронних інструментів, що наявні зараз. Потенційні методи додаткової верифікації отримувачів подібних програм й контролю за використанням коштів мають бути досліджені й запроваджені в подальшому, це дозволить підвищити ефективність використання обмежених ресурсів державного бюджету.

Крім руйнувань економічної системи, повномасштабне вторгнення принесло з собою серйозні й масові пошкодження фізичної інфраструктури: від вибитих вікон до повністю знищених теплоелектро станцій, що виробляють електроенергію для цілих регіонів. Для підтримки громадян і часткового вирішення даної проблеми уряд запровадив програму «єВідновлення», яка дає можливість за допомогою застосунку «Дія» подати заявку на компенсацію витрат з відновлення пошкодженого або зруйнованого житла через бойові дії й потім отримати відповідно компенсацію на спеціальний рахунок і використати його на ремонт або купівлю нового житла. Дана програма, на нашу думку, має більше точок контролю за цільовим й ефективним використанням коштів: закупити роботи й матеріали для ремонту й будівництва можна тільки в компанії-партнерів програми, сума компенсації визначається спеціальною комісією місцевої влади під час фізичного огляду об'єкту, по результатам відновлення потрібно подати звіт.

У разі зруйнованого житла сума допомоги фіксується спочатку у вигляді спеціального сертифікату, заброньовані кошти надходять на рахунок продавця майна після укладання угоди купівлі-продажу в нотаріуса. Вважаємо, що саме вузькість програми з позиції причини (пошкодження або руйнування житла) й відповідно можливих послуг (будівництво, купівля нерухомості) дає можливість забезпечити кращу адресність й якість послуги, а також ефективність використання коштів.

В цьому ж контексті можемо виділити іншу програму, яка реалізується через Дію «єОселя» – пільгова іпотека під 3% для військовослужбовців

за контрактом, працівників медичної й науково-педагогічної сфери. Як і у випадку інших програм портал «Дія» по-перше, виконує функцію первинної авторизації й верифікації участі в даній програмі. А по-друге, стає зв'язуючою ланкою між користувачем певної послуги та її провайдером, у випадку даної програми із банком-партнером, що надає кредит.

В період повномасштабної війни виникла нагальна необхідність у пошуку додаткових джерел наповнення державного бюджету з метою безперервного забезпечення потреб Збройних Сил України, протистояння агресору та підтримки економіки. Одним із способів акумулювання фінансових ресурсів є випуск військових облігацій, які виступають своєрідним видом облігацій внутрішньої державної позики (Чубка, & Скоропад, 2023). Задля залучення ресурсів на рівні домогосподарства Міністерство фінансів разом з Міністерством цифрової трансформації розробили відповідні ОВДП номіналом, що є доступним для пересічного українця (1000 грн.) і зробили можливість придбати їх через «Дію» (Дія, 2022а). Як у випадку програми «єОселя» «Дія» забезпечує контакт громадян із банками та інвестиційними компаніями, що продають зазначені облігації, до того ж виплата номіналу й доходу відбувається на картку «єПідтримка», що виключає необхідність мати спеціальний рахунок в депозитарній установі.

На нашу думку, механізм роботи вище згаданих програм показує фундаментальний зсув у концепції сервісу «Дія», який відбувся як раз під час повномасштабного вторгнення. В довоєнний період «Дія» значною мірою виконувала роль цифрового інтерфейсу-коннектора громадян із публічними установами щодо їх послуг. На прикладі вищезгаданих програм ми можемо прослідкувати, що наразі «Дія» забезпечує створення зв'язків не тільки в площині публічна-приватна сфера, а й в середині приватної сфери. Таким чином уряд має робочий інструмент, який дозволяє реалізовувати програми соціальної допомоги верствам населення, що її потребують та стимулювати економічну діяльність суб'єктів господарювання, що можуть закрити необхідну потребу. Вважаємо, що це сприяє максимізації ефекту від реалізації цільових державних програм як в соціальній, так і економічній сфері.

Будучи кризовим явищем повномасштабна війна також загострила певні проблеми цифрового врядування. Певний час отримання статусу ВПО в «Дія» не відображалось у відповідних реєстрах Мінсоцполітики. В разі якщо особа зверталась додатково в ЦНАП з приводу реалізації своїх прав на

соціальний захист з інших причин, то вона була зареєстрована як ВПО тільки з моменту такого звернення, відповідно виникала юридична невизначеність (Белікова, 2022).

Також практика показала, що частина громадян або не мають необхідних навичок для користування електронними послугами та/або проживають у віддалених селищах, де низький рівень покриття інтернетом й мобільним зв'язком (Ihnatenko & Sadzaglishvili, 2023). Тому вважаємо, що підвищення рівня цифрової грамотності населення й забезпечення покриття мережею інтернет всієї території країни залишаються базовими умовами успішної цифровізації публічної сфери.

Вимушені термінові переміщення через бойові дії й втрата майна через постійні обстріли породили ще одну проблему – втрату документів. До повномасштабного вторгнення наявність паспорта чи водійського посвідчення в «Дії» було скоріш зручним альтернативним рішенням для відповідної ідентифікації особи, але в поточних умовах це стало інструментом, який без перебільшень забезпечує продовження життєдіяльності.

З 24 лютого 2022 р. задля контролю за безпековою ситуацією по всій країні була розгорнута мережа блокпостів на яких співробітники сил безпеки й оборони проводили перевірку документів проїжджаючих. Як реакція на відповідний запит в дії був створений тимчасовий цифровий документ «Документ», що містить в собі фото, паспортні дані, РНОКПП (Дія, 2022b). Відповідно громадяни, які могли залишитись без фізичних версій своїх ідентифікаційних документів через бойові дії отримали їх в обмеженому, але достатньому форматі, щоб спокійно й безпечно пересуватись територією країни, а перевіряючи на блокпостах уніфікований у форматі й верифікований документ, що в свою чергу дозволив пришвидшити процес перевірки. Вважаємо це черговим позитивним прикладом використання вже наявної інфраструктури «Дії» й бази активних користувачів задля вирішення проблеми, що викликана повномасштабною війною.

До того ж військовий час не сповільнив прогрес з впровадження цифрових реформ – заплановані раніше послуги були представлені у прискореному режимі (Filipchuk, 2023). З початку повномасштабного вторгнення у «Дії» з'явилися свідоцтво про народження й шлюб, документи про освіту (Дія, 2024). В контексті вищенаведених документів, на нашу думку, важливим є не тільки їх поява в мобільному застосунку, а й можливість користувача

поділитись даними документами. Таким чином при влаштуванні на роботу особа тепер може не робити паперові копії паперових версій документів, а поділитись ними за допомогою відповідного QR-коду з відділом кадрів наймаючої компанії. Зазначений функціонал наближує Україну на ще один крок до повного переходу на електроний документообіг.

Велика внутрішня міграція спричинила диспропорцію між наявним населенням на певній території й кількістю публічних інституцій й публічних службовців задля надання відповідних послуг і як результат утворення великих черг очікування задля отримання необхідної послуги. В цьому контексті хочемо відмітити, що цифровізація дозволяє частково пом'якшити зазначену проблему. Наприклад, впровадження в «Дії» можливостей змінити певні дані ФОП та оформити купівлю-продаж авто безперечно сприяло зменшенню навантаження на ЦНАПи та Сервісні центри МВС.

Задля забезпечення безпеки й підтримки життєдіяльності суспільства в умовах повномасштабної війни обов'язковим є залучення й перерозподіл не лише матеріальних й грошових ресурсів, а в першу чергу людських, що свою чергу забезпечується проведенням мобілізації. У сучасних умовах мобілізація розглядається як складова частина організації оборони України та регулюється такими нормативно-правовими актами: закони України «Про оборону України», «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», а також підзаконними нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до зазначених законів. Незважаючи на реформу трансформації військових комісаріатів у територіальні центри комплектування та соціальної підтримки, що була почата ще у 2017 р., станом на 24 лютого 2022 р. більшість процесів й процедур, що забезпечують мобілізаційні заходи відбувались в очно-паперовому форматі. Відповідно коли виникла потреба збільшити кількість осіб залучених до сил безпеки й оборони України в рази у короткі терміни наявна система мобілізації проявила свої недоліки: обмеженні можливості в оцінці загального мобілізаційного ресурсу, недієва комунікація із військовозобов'язаними, непрозорість, корупційні ризики тощо.

В 2024 р. разом із внесенням великої кількості змін у Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» військово-політичним керівництвом країни було зроблено велику ставку на цифровізацію.

По-перше, було запущено електронний кабінет військовозобов'язаного «Резерв+», який надав можливість військовозобов'язаним оновити свої військово-облікові дані без

необхідності відвідування ТЦК. По результатах 4-х місяців роботи додаток налічував вже 3.5 млн. користувачів (Мілітарний, 2024).

По-друге, впроваджений додаток «Армія+», який містить в собі посвідчення військового й можливість створювати й погоджувати рапорти в електронній формі.

По-третє, в «Дії» з'явилась можливість для компаній подати список військовозобов'язаних працівників на бронювання, якщо компанія визнана критично важливою для функціонування економіки. До цього формування й погодження відповідних списків відбувалось в паперовому форматі із залученням спеціалістів Генерального Штабу й профільних міністерств. До того ж при отриманні бронювання військовозобов'язаному потрібно було особисто відвідати ТЦК та СП для отримання відповідної відмітки в свій військово-обліковий документ, по новому процесу в разі успішного бронювання воно автоматично відобразиться в додатку «Резерв+».

По-четверте, при проведенні військово-лікарських комісій для оцінки стану здоров'я військовозобов'язаних почали використовувати медичну систему Helsi, яка по суті є електронною медичною картою громадянина й містить відповідні записи про відвідування лікарів, захворювання тощо.

На нашу думку, вищезазначені ініціативи загалом мають позитивний вплив як на обороноздатність держави, так і підвищують прозорість й ефективність взаємодії громадян із публічними інституціями, зменшують корупційні ризики на місцях. Вважаємо, що в цьому напрямі необхідно підвищувати рівень цифровізації шляхом подальшої інтеграції цивільних й військових реєстрів, але в той же час важливо впроваджувати надійні механізми захисту персональних даних та підвищувати рівень обізнаності населення щодо методів захисту своїх даних (Руденко та ін., 2024).

Як ефективний приклад можемо навести впровадження надання електронних відстрочок від мобілізацій у зв'язку із навчанням у додатку «Резерв+» – право військовозобов'язаного на дану відстрочку перевіряється шляхом звірки даних з єдиною державною електронною базою з питань освіти (ЄДЕБО). Цей процес виключає формування будь-яких паперових довідок від закладу освіти, фізичного відвідування військовозобов'язаним ТЦК та СП, витрат часу з боку співробітників ТЦК на організацію відповідних комісій й формування паперових довідок про надання відстрочок. Таким чином значно зменшується витрата часу на виконання даної процедури з боку усіх її учасників, що в

свою чергу підвищує ефективність використання обмежених людських ресурсів.

Висновки.

Через повномасштабне вторгнення Україна перебуває в найбільшій кризі з моменту здобуття незалежності, такий масштаб бойових дій, руйнувань та потрясінь є винятковим для ХХІ століття, відповідно й досвід який сьогодні отримують індивіди, громади й інституції є дійсно унікальним. Практика показала, що не дивлячись на війну людське життя й всі інші пов'язані із цим явища й процеси продовжуються, публічноуправлінська сфера не є виключенням.

Розвиток цифрового врядування, як важлива частина державної політики, зазнає певних змін в першу чергу через те, що на перший план будь-яких процесів виходить безпековий фактор, який в певних моментах вимагає обмеження прав і свобод громадян і як результат зменшення рівня задоволення їх інтересів та потреб, що є поза контекстом їх безпеки. Можемо стверджувати, що на початку повномасштабного вторгнення відбулась певна деградація в розвитку цифрового врядування в Україні: закриття багатьох публічних реєстрів спричинило зупинку операцій в окремих галузях або повернуло їх до паперової форми. Але згодом саме розвиток цифрового врядування був обраний урядом країни як один з інструментів подолання кризових явищ, які спричинила війна, відповідно вважаємо, що фактично темпи цифровізації в Україні прискорились в порівнянні з довоєнним часом.

Державний портал «Дія» став супердодатком, як й передбачалось на початкових етапах його запуску. Стандартний функціонал був значно розширений: були додані нові електронні документи та послуги, які роблять України ближчою до переходу до повністю електронної бюрократії. Крім того «Дія» стала головним з'єднувальним механізмом між громадянами, бізнесом і державою в реалізації державної політики в соціальній та економічній сферах: залучення коштів до державного бюджету, ідентифікація реципієнтів цільових програм допомоги, виділення коштів та їх спрямування до бізнесу, який може задовільнити необхідну потребу.

На нашу думку, це явище показує титанічний зсув у розвитку цифрового врядування в Україні загалом: публічні інституції шляхом інструментів цифровізації можуть забезпечувати інтереси своїх клієнтів не тільки в площині публічно-приватна сфера, а й в середині приватної сфери, будучи допоміжною ланкою в задоволенні відповідних потреб, додаючи зі свого боку той елемент, який потрібен в конкретній ситуації: матеріальний ресурс, верифікацію тощо. Звісно

такий стрімкий розвиток цифрового врядування також викрив певні проблеми, як от дотримання цільовості використання коштів, необхідність розвитку інфраструктури та рівня цифрової грамотності громадян та публічних службовців.

Наступні наукові розвідки за цією тематикою, на нашу думку, необхідно проводити

у напрямку підвищення ефективності вже наявних програм й сервісів, як можливості вивільнити обмежені людські й фінансові ресурси задля подальшого розвитку цифрового врядування, що в свою чергу призведе до кращого задоволення потреб громадянина й держави.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Белікова, М. (2022). Вплив воєнного стану на розвиток електронного урядування в Україні. *Наукові перспективи*, 8(26). [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-8\(26\)-243-251](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-8(26)-243-251)
- Дія. (2022b, 11 березня). eДокумент – новий тимчасовий цифровий документ на період воєнного стану Дія. Retrieved from <https://diia.gov.ua/news/yedokument-novij-timchasovij-cifrovij-dokument-na-period-voyennogo-stanu>
- Дія. (2022a, 3 жовтня). *Військові облигації в Дії: як працює нова послуга в застосунку Дія*. Retrieved from <https://diia.gov.ua/news/vijskovi-obligaciyi-v-di-i-yak-pracyuye-nova-posluga-v-zastosunku>
- Дія. (2024, 22 березня). Освітні документи вже в застосунку Дія. Дія. Retrieved from <https://diia.gov.ua/news/osvitni-dokumenty-vzhe-v-zastosunku-diya>
- eВідновлення. (б.д.). Дія. Retrieved from <https://erecovery.diia.gov.ua/index.html>
- Куйбіда, В. С., Карпенко, О. В., & Наместнік, В. В. (2018). Цифрове врядування в Україні: базові дефініції понятійно-категоріального апарату. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія: Державне управління*, 1, 5-10. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnaddy_2018_1_3
- Мілітарний. (2024, 18 вересня). Кількість користувачів “Резерв+” становить майже 3,5 млн, а “Армія+” – 230 тис. *Мілітарний*. Retrieved from <https://mil.in.ua/uk/news/kilkist-korystuvachiv-rezerv-stanovyt-majzhe-3-5-mln-a-armiya-230-tys/>
- Міхровська, М. С. (2020). Цифрове урядування як новий рівень взаємодії держави й суспільства. *Юридичний науковий електронний журнал*, (7). <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-7/70>
- Про введення воєнного стану в Україні. (2024). *Закон України*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
- Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію. (2024). *Закон України*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12>
- Про правовий режим воєнного стану. (2024). *Закон України*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
- Романова, О. М. (2023). Юридичні аспекти мобілізації в Україні. *Часопис Київського університету права*, (1), 73-78. <https://doi.org/10.36695/2219-5521.1.2023.15>
- Руденко, Є., Шапран, О., & Махно, Є. (2024). Цифрова трансформація як фактор покращення національної безпеки України. *Публічне управління та місцеве самоврядування*, (2), 65-69. <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2024-2-9>
- Чубка, О. М., & Скоропад, І. С. (2023). Роль військових облигацій у фінансуванні державного бюджету у воєнний період. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: Економіка та управління*, (7). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-08-02>
- Displacement Tracking Matrix. (б. д.). *UN IOM*. <https://dtm.iom.int/ukraine>
- Filipchuk, H. (2023). The functioning of Ukrainian public administration under a state of war. *Ubezpieczenia Społeczne. Teoria i praktyka*, 154(3), 1-11. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0016.2802>
- Ihnatenko, K., & Sadzaglishvili, S. (2023). The digitalization of social services in response to the war in Ukraine. *Social Work and Education*, 10(3). <https://doi.org/10.25128/2520-6230.23.3.2>
- Opendatabot. (2023, 29 вересня). 60 тисяч українців неправомірно отримали по 6,5 тис. грн за програмою «Є-Підтримка». *Опендатабот*. Retrieved from <https://opendatabot.ua/analytics/6500-mistake>

REFERENCES

- Bielikova, M. (2022). Influence of martial law on the development of E-government in Ukraine. *Naukovi perspektivi*, 8(26). [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-8\(26\)-243-251](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-8(26)-243-251)
- Chubka, O. M., & Skoropad, I. C. (2023). The Role of Military Bonds in Financing the State Budget in Wartime. *Problems of Modern Transformations. Series: Economics and Management*, 7. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-08-02>
- Diia (2022b, March 11). eDokument – new temporary digital document for the period of martial law. *Diia*. Retrieved from <https://diia.gov.ua/news/yedokument-novij-timchasovij-cifrovij-dokument-na-period-voyennogo-stanu>

- Diia. (2022a, October 3). *Military bonds in Diia: how the new service works in the app Diia*. Retrieved from <https://diia.gov.ua/news/vijskovi-obligaciyi-v-diyi-yak-pracyuye-nova-posluga-v-zastosunku>
- Diia. (2024, March 22). Educational documents are now in the Diia application. *Diia*. Retrieved from <https://diia.gov.ua/news/osvitni-dokumenti-vzhe-v-zastosunku-diya>
- Displacement Tracking Matrix. (n.d.). *UN IOM*. Retrieved from <https://dtm.iom.int/ukraine>
- Filipchuk, H. (2023). The functioning of Ukrainian public administration under a state of war. *Ubezpieczenia Społeczne. Teoria i praktyka*, 154(3), 1-11. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0016.2802>
- Ihnatenko, K., & Sadzaglishvili, S. (2023). The digitalization of social services in response to the war in Ukraine. *Social Work and Education*, 10(3). <https://doi.org/10.25128/2520-6230.23.3.2>
- Kuybida, V. S., Karpenko, O. V., & Namestnik, V. V. (2018). Digital Governance in Ukraine: basic definitions of the conceptual categorial apparatus. *Bulletin of the NAPA under the President of Ukraine*, 1, 5-10. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnaddy_2018_1_3
- Mikhrovska, M. S. (2020). Digital governance as a new level of interaction between the state and society. *Juridical scientific and electronic journal*, (7). <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-7/70>
- Militarnyi. (2024, September 18). The number of users of “Reserve+” is almost 3.5 million, and “Army+” – 230 thousand. *Militarnyi*. Retrieved from <https://mil.in.ua/uk/news/kilkist-korystuvachiv-rezerv-stanovyt-majzhe-3-5-mln-a-armiya-230-tys/>
- On Mobilization Training and Mobilization. (2024). *Law of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12>
- On the introduction of martial law in Ukraine. (2024). *Law of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
- On the legal regime of martial law. (2024). *Law of Ukraine*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
- Opendatabot. (2023, September 29). 60 thousand Ukrainians illegally received 6.5 thousand UAH under the “ePidtrymka” program. *Opendatabot*. Retrieved from <https://opendatabot.ua/analytics/6500-mistake>
- Romanova, O. (2023). Legal aspects of mobilization in Ukraine. *Law Review of Kyiv University of Law*, (1), 73-78. <https://doi.org/10.36695/2219-5521.1.2023.15>
- Rudenko, Y., Shapran, O., & Makhno, Y. (2024). Digital transformation as a factor for improving the national security of Ukraine. *Public Administration and Local Government*, (2), 65-69. <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2024-2-9>
- eVidnovlennia (n.d.). *Diia*. Retrieved from <https://erecovery.diia.gov.ua/index.html>